

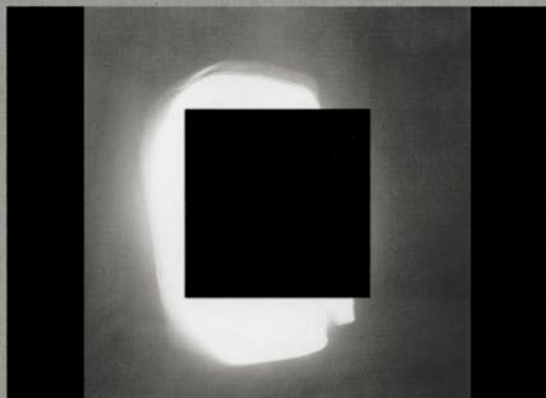
KENELLE TAIDETTA TEHDÄÄN?
-SEMINAARI, KIASMA
23-24.3.2007

ILPPO ALHO

Totuusarvoja

Preparoitu kamera

Juttu alkoi preparoidusta kamerasta, joka oli tällainen älytön innovaatio. Se syntyi, kun kuvasin omia teoksiani diafilmilille joskus kahdeksankymmentäluvun lopulla. Sitä aikansa kun hämärässä kameran kanssa tuijotteli, niin ryhtyi miettimään kameran olemusta. Mietin kliseistä kysymystä valokuvan todistusvoimasta: se, mitä on valokuvassa, on totta, eli todellisuutta. Tuli myös sellainen ajatus, että suurin osa todellisuudesta jää kuvan ulkopuolelle. Valitseminen ja rajaaminen ovat tietysti manipulointia, huonoimmasa tapauksessa valehtelua, sillä jos kuvaan vaikkapa kauniin iltaruskon, niin itse asiassa mulla voi olla spurgu selän takana.

Preparoidulla kameralla otettu kuva, 1990

Olen valinnut esittää tämän ja sulkenut 95% todellisuudesta pois. Jos todellisuus on teoksen ulkopuolella, niin teoksessa ei näy siitä juuri mitään. Voin siirtää osan siitä, eli valottumatonta aluetta, kuvaan. Se on tuo musta neliö keskellä kuvaa. Tein kameraan filmipintaa vasten maskin, jossa on musta neliö. Tuntematon alue on näin siirretty kuvan keskelle. Todellisuutta on saatu kuvan alueelle, kun se yleensä jää aina ulkopuolelle. Kun asiat kerran on näin hyvin kunnossa, niin oikeastaan sen jälkeen ei ole enää kovin paljon väliä sillä, onko kamera kohdistettu oikein tai heilahtaako se, koska nuo seikat eivät enää ole oleellisia. Oleellistahan on todellisuus. Metodini leikkilinen nimi on "preparioitu kamera, jolla voi kuvata todellisuutta" – vastakohtana tavalliselle kameralle.

Projekti johti sitten siihen, kun kerran olen maalari enkä valokuvaaja, enkä oikeastaan valokuvia kovin paljon tehnytään, että ryhdyin spekuloidaan maalausta samalla tavalla. Mietin, kuinka tuota ajatusta voisi käsitellä.

Amok

Amokin tarina alkoi niin, että olin työskennellyt eri-
laisten töiden kanssa kolmisen vuotta. Työhuone täyttyi ja täyttyi ja näyttely piti saada. Anomisesta, eli hatu kädessä kulkemisesta en pidä ollenkaan. Ajattelin, että mieluummin ilmoittaisin että pidän näyttelyn,

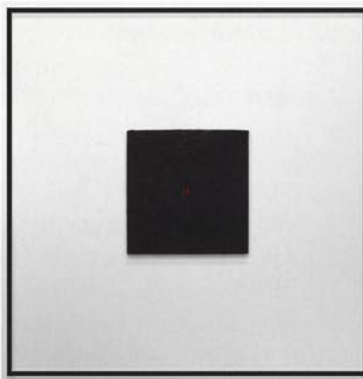
kuin ryhtyisin pyytämään yhtään mitään. Sitten, kuin tilauksesta, Taidemaalariliiton galleria sattui muuttamaan Fabianinkadulta nykyisiin tiloihinsa. Menin tapamaan isännöitsijää ja vuokrasin entisen Taidemaalariliiton gallerian tilat. Teoksia oli kertynyt niin paljon, että pidin kaksi yksityisnäyttelyä peräkkäin, ja vieläpä niin, että tupa oli täynnä kellaria myöten.

Eli näin syntyi tämä Amok-kokonaisuus. Minulla oli melko jääräpäisiä ajatuksia. Lähdin liikkeelle sellaisella logiikalla, että ihmiset voisivat jopa löytää näyttelyyn tien. Pidin näyttelyn niin kuin gallerioissa yleensä. Oli teipit ikkunas-
sa, siinä luki Galleria Amok, hommat oli niin kuin ihan oikein tehty. Nyt-liitteeseen sain tavanomaisen rivi-ilmoituksen. Vähän aikaa piti pommittaa niitä, jotta ne hyväksyivät että Helsingissä on yksi uusi galleria. En tietenkään kertonut, että tämä on vain kertaproggis. Pidin avajaiset, jotka kestivät vain tunnin, ja kun en pitänyt sellaisia avajaisia, joissa on vieraita, niin kutsuin vain tuttuja. Siellä oli varmaan kaksikymmentä henkeä. Idea oli kuitenkin, että ovi on auki, ja kun en oikeastaan halunnut päivystää omien töiden äärellä, niin pakotin ystävät valvomaan. Pistin tuntilistat käteen, että sinä olet silloin ja silloin, ja sinä silloin ja silloin. Sain sen pyörimään tavallaan oikein. Amok I ja Amok-II näytte-

lyissä kävi yhteensä noin kolmesataa katsojaa parin kuukauden aikana. Ei enää kovin moni tullut vahingossa siihen paikkaan, mistä galleria oli muuttanut.

Musta neliö –maalauksista

Preparoidun kameran synnyttämä ajatusmalli siirtyi maalauksiin. Niissä on sama formaatti kuin tuossa kamerassa. Siitä ei ollut tässä vaiheessa vielä tarkempaa ajatusta. On maalaus, ja maalauksen keskellä on jotain, ensimmäisessä maalauksessa vanha hilseilevä ja naarmuinen peili. Maalaus oli paksumaa akryyliväriä, jota on käytetty niin että se rupeaa halkeilemaan ja näyttää asfaltilta. Ne olivat aika isoja duuneja, parimetrisiä.

Maalaus Amok-sarjasta, 2000x200 cm, 1990

Ajatus alkoi jälkeensä muotoutua. Tässä maalauksessa kiinnitin huomiota todellisuuteen. Itse maalaus on suljettu pois. Maalauksesta on vain kehikko jäljellä, ja katsotaankin sitä mikä on todellisuutta.

Ollaan liikuttu manipuloimisen maailmassa ja sukellaan todellisuuteen. Lisäksi keskipiste on näköjään pitänyt merkitä.

Syntyi vankkumaton sommitte-
lukaava, ja periaatteessa jäi dogmijattelu päähän. Eli maalauksen oli oltava musta, yksivärinen, ja neliömuotoinen – näin vältetään sitä, että manipuloidaan katsojan ajattelua johonkin suuntaan. Maalauksen oli lisäksi oltava symmetrisen keskipisteen suhteen. Dogmithan tuottavat lopputuloksen, että maalaus on sitten aina tietyn näköinen: jos se täyttää kaikki jyrkät ehdot, niin siinä ei voi tapahtua koskaan yhtään mitään.

Maalaus Amok-sarjasta, 120x120x12 cm

Kun on itse tehnyt omat dogminsia, niin niitä saa kumota heti seuraavana päivänä. Ihan sama juttu kuin Lars von Trierin kanssa. Hän oli se henkilö, joka ensimmäisenä kyseenalaisti työssään itse

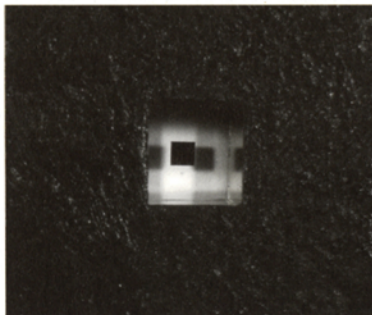
luomansa dogmit oppipoikien ja seuraajien hämmästykseksi. Kiinnitin myös huomiota maalauksen fyysiseen olemukseen, varioitavissa olevaan paksuuteen. Maalaukseen saattoi myös asettaa vaikkapa valon ja siitä huolimatta se täytti ennakkoehdot. Työskentely mahdollisimman tiukassa raamissa muuttui ainakin minun mielestäni aika mielenkiintoiseksi. Tuo työ on aika paksu, se on myös painava, runko-osio on tehty jämäpuusta. Kankaat päälle ja paksusti maalia.

Maalaus Amok-sarjasta, 40 x 40 x 40 cm

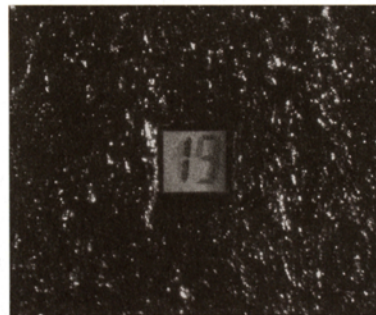
Spekulointi jatkui. Mukaan tuli maalauksen massa: maalaus voi korkeintaan olla kuution muotoinen, eli yhtä paksu kuin mitä se on leveäkin – silloin se yhä on maalaus. Lisäksi kulmiin on pantu ledivalot, ne muistuttavat teoksen ääripisteiden olemassaolosta. Ledit välähtivät alle puolen sekunnin

ajan, noin neljänkymmenen sekunnin välein. Katsoja saattoi huomata, että jossain välähti jotain, mutta kun katsoi, niin mikään ei vilkkunutkaan. Sitä kun ei osannut olettaa.

Yksityiskohta Amok-maalauksesta

Alussa alkanut prosessi menee tässä pidemmälle mennään maalauksen keskelle ja keskeltä löytyy totuuskuva – mutta tässä totuuskuvasa mennään jälleen keskelle. Tämä muistuttaa myös Mandelbrotin joukkoa jossain mielessä. Samaa totuutta syntyy uudestaan keskellä olevan neliön sisältä – aina löytyy uusi musta neliö kilumassa. Siinä on peililaatikko. Vertikaalisessa suunnassa neliöstä näkyy läpi oikea todellisuus, eli seinä takana. Mutta horisontaalisessa suunnassa katsottuna siihen syntyy äärirajat, kun siis menee tirkistelemään maalauksen keski-kohtaa.

Yksityiskohta Amok-maalauksesta

Seuraavaksi tein kolmen ison Amok-teoksen sarjan. Teosten koko on kaksi kertaa kaksi metriä, ja keskellä on kahden sentin neliö. Ensimmäisen työn neliössä on nestekidenäyttö, jossa pyörii numeroita. Värkkäsin pienillä sähkötaidoillani lelurannekelloa, niin että sain numerot vaihtumaan kuin bensamittarissa, muistaakseni sata numeroa minuutissa. Maalaus tavallaan kulutti aikaa.

Toinen työ sai alkunsa Bagdadin ensimmäisistä pommituksista, ensimmäisen sodan aikaan. Televisiossa oli yhdysvaltalaisen aseteollisuuden mainosmateriaalia, missä esiteltiin täsmäaseiden toimintaa. Työ lähti siitä liikkeelle. Tuossa materiaalissa oli ilmakuva Bagdadista jonka keskelle syttyi peleistä tuttu "target locked" –symboli maalitauluksi. Tämä on vain minun omaa taustatarinaani, ei kuitenkaan teoksen koko sisältö tai käyttöohje. Toinen puolihan on maalaus itse ja

sen kommunikointi katsojan kanssa. Keskellä maalausta syttyy neljänkymmenen sekunnin välein punainen valo, ikään kuin maaliksi.

Sarjassa oli myös kolmas teos. Se oli mustanpuhuva ja saman kokoinen. Sen väriin oli lisätty rautajauhoa ja kasteltuna väri ruostui. Pinta oli ikään kuin vanha paistinpannu. Siinä on sentin kokoinen pieni reikä, jonne olin laittanut sellaisen piip-sommerin. Summeri päästi muutaman minuutin välein pienen, vikisevän ja värisevän äänen. Ikään kuin maalauksen sisällä toisessa todellisuudessa olisi joku, joka antaa jotain signaalia. Maalauksessa näkyy pieni, pimeydellä täyttyvä reikä, josta kuuluu heikko vikisevä piip.

Yksi idea koko tässä ajattelutavassa on, että maalaus on oma todellisuutensa ja sen pinta on tämän äärettömyyden reunimmainen taso tai portti tuohon todellisuuteen. Kysymys on myös olemassaolon pohdinnasta: onko maailma objektiivisesti totta, vai onko se vain meidän mieleemme luomus? Eli kun suljen silmäni, lakkaako maailma hetkeksi olemasta, vai mitä tapahtuu? Ajatusjatkumo on, että jos todellisuus on projisoituma päässä, niin maalaus on uusi projisoituma samalla tavalla siitä omasta todellisuuden käsityksestä. Maalaus on ikään kuin kaikki, tätä kautta.

Tämä teos sijoitettiin hämärään tilaan. Se oli *Amok*-näyttelyssä eräässä pimeässä kellarihuonees-

Maalaus *Amok*-sarjasta, 160 x 160 x 18 cm

sa. Kun huoneeseen meni sisälle ja alkoi pikkuhiljaa nähdä, niin näki maalauksen (mitään muuta ei ollut, tila oli maalattu lattiaa myöten mustaksi). Katsojan lähestyessä maalausta, se aktivoitui infrapunasensorilla, joka tunnisti katsojan 4–5 metrin etäisyydeltä. Häikäisevä valo leimahti päälle ja jäi palamaan pariaksi minuutiksi.. Valo oli niin kirkas, ettei sitä voinut katsoa, katsojan on siis parasta poistua. Mitäköhän viisasta olinkaan taas miettinyt...

Kaikissa töissä sommittelulla on omanlainen periaatteensa. Kaikki on sommiteltu keskipisteeseen. Minulle se on selvää: ajattelen keskiakselin kautta. Sivulle katseleminen on spekulointia. Se ei ole vahvaa suoraa uskoa. Totuus on tällä pituusakselilla: maailma tuolla – minä – ja se jatkuu jonnekin. Sivuilla on ainoastaan hulinää.

Nuorten näyttely 1995

Osallistuin yli-ikäisenä kuokkavieraina taidehallissa pidetyn nuor-

ten näyttelyn avajaisiin. Näyttely oli jo neljäskymmenesyhdeksäs. Lehdissä tiedotettiin, että Helsingin Taidehalli oli tehnyt sponsorisopimuksen BMW:n kanssa. Tämä oli ainakin minun korviini ensimmäisiä vastaavanlaisia tapauksia. Taidehalli oli minulle sikäli aika tärkeäkin paikka, että olin esittänyt siellä töitani jo viidentoista vuoden ajan. Olin myös nuorempana työskennellyt siellä vahtimestarina, nuorille kuvataiteilijoillehan on tyypillistä työskennellä taidelaitoksissa juoksupoikina. Tunsin talon ja sen työntekijät melko hyvin. Se oli sympaattinen paikka, tavallaan sellainen vapaan ilmaisen viimeinen linnake, jossa ei oikeastaan ollut portinvartioita.

Sponsoroitua Taidehallissa

Nyt taidehalli oli saanut sponsorin. Suhtauduin siihen varauksella. Mieleen juolahti, "kenen leipää syöt, sen lauluja laulat" – mietin sitä, kuinka nuorten näyttely mahdtaa istua BMW:n julkisuuskuvaan. Ajatuksen johdosta päätin, että asiaan voisi ottaa kantaa. Olin sitä

mieltä, että nuorten näyttely on talosta lähdössä, koska siellä on uusi isäntä arvoineen. Järjestin pikaisesti performanssin. Päätettiin toteuttaa sponsorin näkyvä läsnäolo näyttelyn avajaisissa.

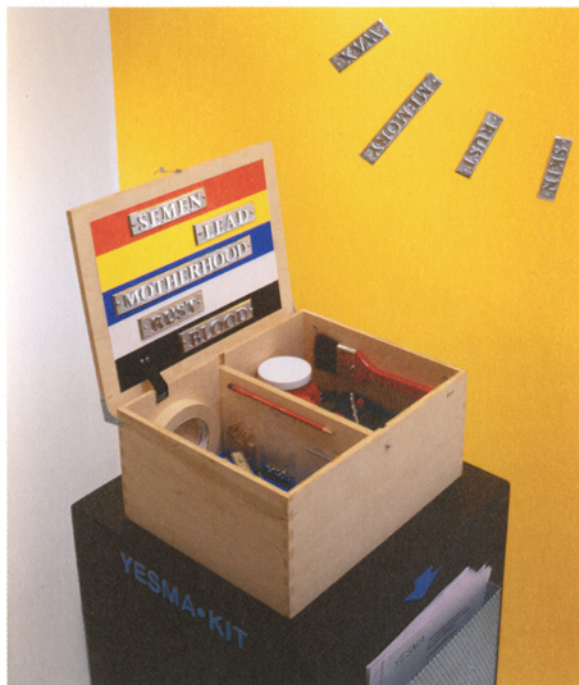
Menimme sinne avajaisiin porukalla. Siinä oli kaveritani, yksikään ei ollut taiteilija. Toimme sponsorin ilosanoman selvästi nähtäville. Merkkejä, vallan symboleja, ei pelkästään jätetty näyttelyn ulkopuolelle, vaan ne tuotiin sisällekin. Mukana oli tietysti matkapuhelimet, piti käydä hakemassa jostain kännykän näköisiä leluja, kun siihen aikaan kännyköitä oli harvalla. Meillä jokaisella oli tietysti myös jotain jakoavainta vielä mukana. Siellä me sitten käppäiltiin. Päällä oli nobody-maskit: kun on naamarin takana, niin voi pitää ilmeettömän olemattoman hahmon, ja se toimi minusta aika hyvin. Siellä sitten hämmästelimme taiteen ihmeellisyyksiä avajaisissa. Ideana oli, että meitä sponsorin edustajia kiinnosti yhtä lailla niin termostaattiventtiilit kuin taidekin, olimmehan paikalla vain työnantajan määräyksestä

Yesma-kit

Tämän nimi on *Yesma-kit*. Kiasmaanhan tämä ilman muuta viittaa. Kun Kiasma avasi taidepuodin, siellä oli myynnissä erään kollegan tee-se-itse -taideteos. Työni oli kommentti siihen juttuun, joka mielestäni haisi kuin rahanvaihtajat konsanaan temppelein eteisessä.

Kokosin sellaista taiteen sisältöä, joka saa kaiken maailman asiantuntijat ja arvostelijat tutisemaan innosta. On tiettyjä teemoja, jotka tekevät näyttelystä tai teoksesta kiinnostavan. Ne ovat sellaisia taikasanonoja. Myös kuraattorit ja muut näyttelyiden kokoajat käyttävät mielellään tällaisia sanoja, kuten esimerkiksi memory. Keksittyään tietyn teeman, he käyvät keräämässä näyttelyyn tekijöitä, joilla ei ole välttämättä mitään tekemistä heidän tematiikkansa kanssa. Taiteen kieli on *Yesmassa* tarkoituksellisesti sama kuin rahan ja vallan, eli englantia.

Ideani oli, että keräämäni sisällöt ovat myytävänä tee-se-itse -taideteospakkauksena. Siellä on valmiina

Yesma-kit, 1998

porakoneet ja kaikki kamat. Sisältöä ei ole valmiiksi päätetty, vaan pakkaus myydään halutun sisältöisenä, siis mitä enemmän "sisältö-osia", sitä kalliimpi hinta. Vain valitut sisällöt ostetaan ja pannaan tämän alkuperäisen kaavion mukaisessa järjestyksessä seinälle, jonka henkilö on itse maalannut saamallaan välineillä ohjeistuksen mukaisesti. Asiakas on siis saanut taideteoksen – tekemillään reunaehdoilla kylläkin – joka vastaa hänen toiveitaan, ainakin jossain määrin. Jos mikään näistä ei kelpaa, niin sitten ei kannata hankkia tätä pakkausta. Mutta jos tuosta valikoimasta löytyy jotain innostavaa sisältöä, niin siitä voi sitten tehdä oman taideteoksen. Kyseessä oli tuhannen kapaleen numeroitu sarja, josta on yksi myyty. Odotan edelleen tilauksia. ■